

Social- og ældreminister Astrid Krags talepapir

Anledning	Besvarelse af samrådsspørgsmål Q
Dato / tid	Torsdag den 31. marts kl. 13-14
Sted	Christiansborg
Talens varighed	Ca. 15 minutter
Talens formål	
Publikum og programpunkt	SOU samt brugerorganisationer og tolkeleverandører

Samrådsspørgsmål Q

"Hvilke overvejelser gør ministeren sig om det igangværende arbejde med en plan for omorganisering for tolkning til mennesker med hørehandicap, som ministeren omtaler i sit svar på SOU alm. del spm. nr. 160 i lyset af den alvorlige mangel på tegnsprogstolke og det forhold, at der næsten 3 år efter offentliggørelsen af den tværministerielle "Rapport om omorganisering af området for tolkning til mennesker med hørehandicap" endnu ikke foreligger et forslag til omorganisering af området, og hvad er tidshorisonten for regeringens fremlæggelse af en sådan plan?"

Det talte ord gælder

[Indledning]

Tusind tak for det. Og ja, først må man jo kvittere for den meget imponerende grammatiske formåen fra spørgeren, fordi ikke alene var det et meget langt spørgsmål med masser af indhold, men jeg tror også, det overholdte alle gældende grammatiske regler, selvom det var så langt, så det er ordføreren ikke kommet sovende til.

Og også en stor tak for muligheden for at komme her i dag og tale om området for tolkning til mennesker med hørehandicap. Jeg vil også indledningsvist kvittere for den indstilling, jeg oplever, der er, og den interesse der er for området. Som minister kan man glæde sig over at have nogle kolleger, som er så optagede af at komme til at byde ind på de problemstillinger, man sidder med. Så tak for det.

Jeg vil også gerne starte med at kvittere for, at Folketinget har sørget for at tegnsprogstolke dette samråd. Det er afgørende, at mennesker med hørehandicap har mulighed for at deltage i den offentlige samtale og især om de emner, der påvirker dem. Så tak til jer her i Folketinget. Jeg tror, det er det første samråd, jeg har deltaget i, som har været tegnsprogstolket. Jeg har efterhånden deltaget i nogle pressemøder under corona, som var det, men nu også her i et samråd i et udvalg. Det, synes jeg, er fornemt fra udvalgets side.

Først vil jeg starte, og jeg skal også bestræbe mig på ikke at tale for hurtigt, hvis det løber af med os, må man godt lige kaste et eller andet efter os eller lige sende et tydeligt signal,

hvis det løber af med os, vi har jo en del på hjerte for det meste. Jeg vil starte med at sige lidt om baggrunden for den tværministerielle rapport fra 2019, som samrådet som bekendt tager udgangspunkt i. Bagefter vil jeg komme lidt ind på de udfordringer på området, som jeg hæfter mig særligt ved og i forlængelse heraf sige lidt om det igangværende arbejde med en plan for omorganisering af tolkeområdet.

Her vil jeg også komme ind på mine overvejelser om udviklingen på tolkemarkedet og hvad vi gør for at sikre, at brugerne har adgang til en tolk, når de har brug for det.

[Baggrunden for den tværministerielle rapport]

Lad mig først genopfriske baggrunden for den tværministerielle rapport og det arbejde, der har været iværksat indtil videre.

Det er rigtigt, som samrådsspørgeren ridsede op, det var det daværende Social- og Indenrigsministerium som i foråret 2016 gennemførte et internt analysearbejde af området for tolkning til mennesker med hørehandicap.

Med tolkning henvises der til tegnsprogstolkning, skrivetolkning og andre tolkeformer, som mennesker med hørehandicap er afhængige af for at kunne deltage i samfundslivet.

Analysearbejdet viste, at området var præget af en struktur, der opleves uklar af både borgere og i et vist omfang også myndigheder. Borgere med hørehandicap kan derfor have svært ved at finde den rette indgang til tolkning.

Analysen viste desuden, at strukturen ikke understøtter effektivt indkøb af tolkeydelser, bl.a. fordi der er forskellige aftaleformer og måder at fastsætte takster for tolkning.

På den baggrund nedsatte den daværende VLAK-regering i 2017 en tværministeriel arbejdsgruppe, som skulle afdække den nuværende organisering af området. Og den var virkelig tværministeriel, 10 ministerier indgik i arbejdet.

Formålet var at udarbejde et beslutningsgrundlag for en omorganisering af tolkeområdet, som dels skulle sikre en bedre indsats for borgerne og dels fremme en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne på tværs af sektorer.

Arbejdsgruppen skulle bl.a. lægge vægt på, at borgernes mulighed for medindflydelse på valg af tolk ikke forringes, at der sikres den bedste brug af offentlige midler, og at hånden holdes under tolkningens faglige kvalitet.

Det lå også i kommissoriet, at forslagene til en omorganisering skulle være udgiftsneutrale og inden for rammerne af sektoransvarsprincippet på handicapområdet.

Arbejdsgruppen, den tværministerielle som blev nedsat i 2017, afsluttede arbejdet med den tværministerielle rapport i foråret 2019 – lige inden valget.

[Udfordringsbilledet]

Jeg vil gerne fremhæve nogle af de konklusioner, som jeg hæfter mig ved i rapporten.

For det første er tolkeområdet reguleret af forskellige love, regler og rammer som følge af sektoransvarsprincippet på handicapområdet.

Sektoransvarsprincippet betyder, at hver enkelt myndighed har ansvar for at stille sine ydelser til rådighed for mennesker med handicap, så de har adgang på lige fod med alle andre.

På tolkeområdet betyder det, at de enkelte myndigheder er ansvarlige for at bevillige tolkning til aktiviteter på deres område. Hvis man skal bruge en tolk til en uddannelse, er det derfor Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, der bevilliger det. På arbejdspladsen er det jobcentret, og hvis man f.eks. skal deltage i en social aktivitet er det Den Nationale Tolkemyndighed i Socialstyrelsen. Det har vel ikke været ny viden for de mennesker, der sidder med og gør brug af det, det er jeg klar over, men bare lige for at ridse det op for dem, der måtte lytte med, som kunne have brug for lige at få det genopfrisket.

Det betyder jo også, at når man som borger har brug for en tolk, skal man derfor gennemskue, hvilken myndighed der har ansvaret, så man søger om tolk det rette sted. Det kan være uklart, og det kan være bøvlet for den enkelte.

For det andet har de forskellige myndigheder af gode grunde meget forskellig erfaring med at bevillige tolke. Nogle sektorer har ofte berøring med borgere, der har et hørehandicap – og for andre sker det måske kun få gange om året. Det kan f.eks. være på et sygehus eller den lokale politistation.

Samtidig er bevillingerne også meget forskellige. På social- eller sundhedsområdet tildeler man ofte tolkning ad hoc og for korte perioder. På andre områder er det store rammebevillinger, som strækker sig over lange perioder – f.eks. knyttet til uddannelse eller et job.

Der er derfor også stor forskel på, hvor meget viden de enkelte medarbejdere har, når de skal træffe en afgørelse om tolkning – og det kan især være et problem, når der er akut brug for tolkning.

For det tredje hæfter jeg mig ved, at en andel af de offentlige bevillinger anvendes på for sent aflyste tolkeopgaver. På socialområdet udgør det ca. 10 pct. af de samlede udgifter til tolkning om året. Jeg mener, at rapporten viste højere tal på andre områder, og ligegyldigt hvad må vi jo sige, at det er et spild. Årsagen er bl.a., at det er svært at styre og koordinere tolkeopgaver på tværs af myndigheder, fordi der ikke er et centralt overblik.

Vi har derfor også set rigtig trælse eksempler på misbrug af tolkeordninger – f.eks. ved at der tages betaling for den samme arbejdstime fra forskellige myndigheder. Den slags incitament skal vi til livs.

En fjerde pointe er, at antallet af tolkebrugere ventes at falde over tid. Det skyldes, at langt de fleste børn, som fødes med hørehandicap i dag, får indopereret de såkaldte CI-implantater, som hjælper dem til at genvinde hørelsen. De har derfor ikke brug for en tolk.

Det ændrer dog ikke på samfundets ansvar for at stille tolk til rådighed for de få, som også på lang sigt vil have brug for

det. Både fordi vi heldigvis lever længere som befolkning, men også fordi vi forventer, at der en sjælden gang imellem vil fødes børn, som ikke kan hjælpes med CI. De skal selvfølgelig have adgang til tolk.

Det må derfor forventes, at det på et tidspunkt ikke længere er rentabelt for et privat marked. Det vil blive en stigende udfordring for tolkene i takt med, at antallet af tolkebrugere falder. Det skal vi finde en løsning på.

Spørgsmålet til samrådet i dag peger på, at der er en alvorlig mangel på tegnsprogstolke. Det er vanskeligt direkte at be- eller afkræfte, da vi ikke har det fulde billede af udækkede tolketimer på tværs af myndigheder. Men på Tolkemyndighedens område, altså inden for mit ressort, kan vi se, at 97,4 pct. af opgaverne på landsplan bliver besat med en tolk. Det kan dog se anderledes ud på andre ressortområder, må jeg sige.

Jeg kan også se fra det bidrag, vi fik fra Uddannelses- og Forskningsministeriet til besvarelse af udvalgsspørgsmål nr. 234, at der siden 2007 i gennemsnit er uddannet 24 nye tegnsprogstolke om året. 2020 var det første år, hvor der uddannes færre end de 10 tolke, som Uddannelses- og Forskningsministeriet vurderer, at det kræver for at dække behovet.

Samtidig kan vi se, at der er et stort frafald på uddannelsen, og at antallet af optagne og færdiguddannede samlet set falder. Det holder Uddannelses- og Forskningsministeriet løbende øje med – også i takt med, at antallet af tolkebrugere på lang sigt bliver mindre.

[De første skridt er taget med udbud af rammeaftale]

Tolkemarkedet har over de sidste 10-12 år udviklet sig fra primært at være firmaer med fastansatte tolke til et mere fragmenteret marked med mange enkeltmandsvirksomheder i dag.

Ulempen ved den store fragmentering er, at det er svært at dække hele landet. Og når en tolketime aflyses, skal man potentielt have fat i en masse forskellige leverandører for at finde en, der kan tage over.

I de nye rammeaftaler har Socialstyrelsen og STUK derfor stillet minimumskrav til antallet af tolke med ønske om at samle markedet mere. Enkeltmandsvirksomheder har derfor skulle samle sig i konsortier, så opgaverne bedre kan koordineres og tilrettelægges mellem de enkelte tolke.

Samtidig har man som noget nyt indført, at tolkene skal registreres med ID, når de bookes til en opgave.

Det kan overraske, at man ikke har haft krav om ID før – så det er et betydeligt skridt i retning af bedre styring og mere gennemsigtighed på området. Jeg ser det også som et vigtigt værn mod snyd og misbrug af tolkeordninger.

Det skal også bidrage til, at ressourcerne udnyttes optimalt, så brugerne oplever, at de kan bestille en tolk, når de har brug for det. Med den nye rammeaftale har tolkemyndigheden også indført tiltag, som skal fremme, at for sent aflyste tolkeopgaver kan gensælges, så ressourcerne bruges bedst muligt.

Således har vi allerede taget fat på at adressere nogle af udfordringerne, som nævnes i rapporten og af brugerne, og det hører jeg sådan set også ordføreren sige i sin indledning, at det ikke ligger stille, området.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke aktørerne på tolkemarkedet for deres aktive og engagerede deltagelse i diskussionerne af tolkeområdet, som har gjort os klogere på de udfordringer, som tolke og brugere oplever.

Det er helt afgørende, at vi har en god og konstruktiv dialog med dem, der er mest berørt af ændringer på området, så vi kan finde en gangbar løsning.

[Regeringens arbejde med en ny tolkeplan]

Det leder mig naturligt til at sige lidt om regeringens kommende plan.

Jeg kan desværre ikke gå meget i detaljer endnu, men vil gerne slå fast, at vores fokus er at sikre, at mennesker med hørehandicap har adgang til den tolkebistand, de har brug for – uanset hvor de bor.

Det er hele pointen med vores velfærdssamfund, at vi stiller hjælp til rådighed, hvis et handicap står i vejen for, at man kan deltage i samfundslivet.

Regeringens arbejde har taget lang tid – og længere tid end vi havde regnet med. Det skyldes dels, at håndteringen af corona tog ressourcer fra ministeriet og dels, at arbejdet er komplekst og kræver inddragelse af mange forskellige myndigheder.

Kompleksiteten består bl.a. i, at vi på den ene side er optagede af, at borgerne skal have lettere adgang til den tolkning, de har brug for.

På den anden side har vi også et hensyn at tage til sektoransvaret. For det har en værdi i sig selv, at alle myndigheder bidrager til at løfte den særlige forpligtelse, som det offentlige har for at inkludere mennesker med handicap og tage højde for det i alle dele af samfundet.

Samtidig anerkender jeg, at sektoransvaret kan gøre hverdagen kompliceret for de mennesker, der skal henvende sig til forskellige myndigheder for at få dækket tolkebehovet.

Det er den kompleksitet, som lå til grund for arbejdet med rapporten i 2019 – og den kompleksitet, som vi nu forsøger at bryde ned til konkrete løsninger. Det er et vanskeligt arbejde.

Vi forventer at kunne fremlægge planen i løbet af foråret. Jeg forstår ønsket om handling, men jeg hører sådan set også et tilsvarende ønske om at få inddraget alle aktører, der sidder med værdifuld viden, og derfor håber jeg også, at udvalget vil have tålmodighed med os lidt endnu, så vi kan komme helt i mål.

Jeg kan allerede nu understrege i den forbindelse, at planen ikke kommer til at løse udfordringerne på tolkeområdet over natten – uanset indholdet. Det vil tage tid at implementere og vil forventeligt også kræve lovændringer, og den slags skal vi jo som bekendt drøfte her i Folketinget og finde flertal bag. Derfor bare til sidst vil jeg bare sige, at jeg ser frem til at drøfte planen med Folketingets partier og har stor respekt

for, at man gerne vil på banen allerede nu med sine holdninger og indspark, men vil også her tilkendegive, at vi kommer til at drøfte det både med Folketingets partier og mine kolleger her i Folketinget og også med interessenterne, når planen er klar. Det er vigtigt for mig, at vi finder nogle løsninger, som alle er trygge ved.

Og med det, og forhåbentligt i et brugbart tempo, takker jeg for ordet for nu.